

Αίθουσα Α

Στην Αίθουσα Α, έκτασης 153 τ.μ., προβάλλεται η ιστορική ταυτότητα της Αιανής, της Ελίμειας ή Ελιμιώτιδας, της ευρύτερης περιοχής της Άνω Μακεδονίας και ακολουθούν ευρήματα της Νεολιθικής Εποχής, της Εποχής Χαλκού και της Εποχής Σιδήρου. Σε χώρο σχεδόν τετράγωνο και κλειστό από τις τρεις πλευρές αναδεικνύεται η νέα ιστορική φυσιογνωμία της περιοχής με επιγραφικά ευρήματα και εποπτικό υλικό.

Το όνομα της πόλης Αιανή αναφέρεται σε δύο επιγραφές, εκ των οποίων η επιτύμβια στήλη της Αδίστας του 2ου-1ου αι. π.Χ. εκτίθεται στο κάτω μέρος της πρώτης ενημερωτικής πινακίδας με το χάρτη της Άνω Μακεδονίας.

Στην επόμενη πλευρά του χώρου αυτού έχει αναρτηθεί πινακίδα αναφερόμενη στην αρχαιολογική-ιστορική θεώρηση του Νομού Κοζάνης, με εικόνες από τα σημαντικότερα ευρήματα, χάρτη με τα αρχαία όρια των βασιλείων-κρατιδίων και κείμενο. Στους αρχαιολογικούς χώρους που ερευνήθηκαν ή απλώς εντοπίστηκαν και ξεπερνούν πλέον τις τρεις εκατοντάδες, αντιπροσωπεύονται όλες οι ιστορικές περίοδοι από τη νεολιθική εποχή ως και την ύστερη αρχαιότητα και μαρτυρούν ότι η ανάπτυξη της Άνω Μακεδονίας (μέχρι τουλάχιστον την υποταγή της, όπως και της υπόλοιπης Μακεδονίας, στη Ρώμη) παρουσιάζει τον ίδιο δυναμισμό με την υπόλοιπη Μακεδονία (αυτή δηλαδή των Αργεαδών της Κάτω Μακεδονίας), αλλά και την υπόλοιπη Ελλάδα.

Στην άλλη άκρη της ίδιας πινακίδας απεικονίζεται ο χάρτης με την Αιανή, σύγχρονη και αρχαία, και τις αρχαιολογικές θέσεις, καθώς και εικόνες της αρχαίας πόλης στο λόφο της Μεγάλης Ράχης, ενώ μπροστά εκτίθενται τα δύο τιμητικά βάρθρα του Κοινού των Ελημιωτών. Τα τοπικά Κοινά της Άνω Μακεδονίας, με αρχαιότερο από τον 3^ο αι. π.Χ. αυτό των Ορεστών, ήταν πολιτικές και διοικητικές ενώσεις πόλεων που δημιουργούσαν ένα είδος ομοσπονδίας με σχετική αυτονομία,

Στην τρίτη πλευρά του χώρου αυτού έχει αναρτηθεί πινακίδα με εικόνες από τους σημαντικότερους αρχαιολογικούς χώρους και τα ευρήματα της Αιανής και επεξηγηματικό κείμενο για την ιστορική εξέλιξη και το ρόλο του κράτους της Ελίμειας ή Ελιμιώτιδας, της οποίας υπήρξε πρωτεύουσα και γίνεται αναφορά, στον Ελιμιωτικό βασιλικό οίκο, του οποίου πολλών μελών η δράση είναι γνωστή από τις πηγές.

Η ενότητα της ιστορικής ταυτότητας και της νέας ιστορικής φυσιογνωμίας της περιοχής συμπληρώνεται με ορισμένα από τα πρώιμα επιγραφικά ευρήματα της Αιανής.

Στον υπόλοιπο εκθεσιακό χώρο της Αίθουσα Α εκτίθενται τα προϊστορικά ευρήματα σε τρεις ομάδες. Στην πρώτη θεματική ομάδα των προθηκών 4 ως 7 παρουσιάζεται η Αιανή κατά τη Νεολιθική Εποχή, την Πρώιμη και Μέση Εποχή Χαλκού. Σε όλο το Νομό Κοζάνης ο αριθμός των θέσεων με κατοίκηση από την Αρχαιότερη Νεολιθική (6700/6500 π.Χ.) ως τη Μέση και Νεότερη-Τελική Νεολιθική (3100 π.Χ.) ανέρχεται σε δεκάδες, ως τις 100 περίπου, ενώ ευρήματα της εποχής Χαλκού έχουν εντοπιστεί σε 80 θέσεις τουλάχιστον. Οι συστηματικές ανασκαφές, που έχουμε διενεργήσει σε πολλές από τις θέσεις, έχουν καθορίσει τα πολιτιστικά χαρακτηριστικά των προϊστορικών κοινοτήτων. Τόσο κοντά στην αρχαία Αιανή όσο και στην ευρύτερη περιοχή ο αριθμός των εντοπισμένων οικισμών είναι επίσης μεγάλος, ανιχνεύεται σε 30 θέσεις το λιγότερο.

Τις ομάδες ευρημάτων από τις προϊστορικές θέσεις της Αιανής αποτελούν αντιπροσωπευτική κεραμική, πήλινες σφραγίδες, κοσμήματα, λίθινα και οστέινα εργαλεία με αναπαράσταση της χρήσης και λειτουργίας τους, ειδώλια (προθήκη 7).

Η μεγάλη επεξηγηματική πινακίδα που ακολουθεί μας εισάγει στα ευρήματα της δεύτερης και τρίτης ενότητας (Ύστερη Εποχή Χαλκού και Σιδήρου από το 1600-1100 και 1 100/1050/1000-700 π.Χ. αντίστοιχα), με κείμενα, χάρτη των μυκηναϊκών θέσεων του Νομού Κοζάνης, εικόνες από ανασκαφές και χώρους κυρίως, και σχέδια.

Η Ύστερη Εποχή του Χαλκού (1600-1 100 π.Χ.) στην Άνω Μακεδονία σηματοδοτείται από την εμφάνιση των μυκηναϊκών ευρημάτων, παράλληλα (ίσως είναι και πρωιμότερη) με την εμφάνιση και τη διάδοση της κεραμικής με αμαυρόχρωμη διακόσμηση (15ος αι. π.Χ.).

Σε όλο το Νομό Κοζάνης έχουν εντοπιστεί μυκηναϊκά ευρήματα σε 28 θέσεις σε 21 σύγχρονους οικισμούς. Η μυκηναϊκή παρουσία καθίσταται ολοένα και πιο έντονη και ενισχύει την άποψη για κάποιας μορφής εγκαταστάσεις Μυκηναίων στην

περιοχή. Ιδιαίτερα για την περιοχή της Αιανής και του μέσου ρου του Αλιάκμονα, η οποία γειτνιάζει με τη Θεσσαλία, είναι φυσική η ανάπτυξη ενός δικτύου αλληλοεπαφών και επιδράσεων.

Η χειροποίητη κεραμική με την ονομασία μακεδονική αμαυρόχρωμη (θαμπή, matt painted) ή δωρική-μακεδονική, της οποίας φορείς θεωρούνται τα βορειοδυτικά ελληνικά φύλλα, στα οποία ανήκαν και οι Μακεδόνες, όπως έχουμε αναφέρει είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη στην Αιανή, Όπως έχει αποδειχτεί η Αιανή υπήρξε αξιόλογο κέντρο παραγωγής με πρωτοπόρο εργαστήριο (από το 15° αι. π.Χ.), προϊόντα του οποίου έχουμε εντοπίσει σε πολλές γειτονικές αλλά και μακρύτερες περιοχές. Οι περισσότεροι τόποι εμφάνισής της συγκεντρώνονται στη Δυτική Μακεδονία (περίπου 60, από τις οποίες 46 μόνο στο Νομό Κοζάνης, λόγω της επισταμένης έρευνας), ιδιαίτερα κατά μήκος του Αλιάκμονα ποταμού.

Στις προθήκες 8 ως 17 εκτίθενται ευρήματα κυρίως από την Αιανή, τα οποία εμπλουτίστηκαν μετά την ανασκαφή του νεκροταφείου με ταφές που περιείχαν πολλά μυκηναϊκά κτερίσματα, και λιγότερα από τις περιοχές γύρω από την Αιανή, στο μέσο ρου του Αλιάκμονα, όπως αναφέρθηκε παραπάνω. Στις προθήκες 16 και 17 γίνεται αναπαράσταση αντίστοιχα των δύο αντρικών ταφών της Αιανής, ενώ η πίσω πλευρά των προθηκών έχει καλυφθεί με την ανασκαφική φωτογραφία και το σχέδιο. Οι ταφές αυτές φέρουν ως κτερίσματα από ένα χάλκινο μυκηναϊκό ξίφος, μία χάλκινη αιχμή δόρατος, χάλκινες περόνες, μυκηναϊκά αγγεία και από μία χειροποίητη πρόχου, της ταφής 3 με αμαυρόχρωμη διακόσμηση.

Η Εποχή Σιδήρου καταλαμβάνει τις προθήκες 18 ως 22. Η εποχή αυτή εντοπίζεται συχνά, ξεπερνούν τις 80 οι θέσεις, στο Νομό Κοζάνης, Τα περισσότερα στοιχεία για την πολιτιστική φυσιογνωμία της περιόδου αυτής αντλούμε από την ανασκαφή τάφων και τα ευρήματα παραδόσεων και περισυλλογών.

Οι προθήκες 18, 19 και 20 περιέχουν πήλινα αγγεία, τα περισσότερα χειροποίητα, αντιπροσωπευτικά του σχηματολογίου της Εποχής Σιδήρου με δεσπόζον το σχήμα της πρόχου σε διάφορους τύπους. Έγινε προσπάθεια έκθεσης κατά είδος και χρονολογική αλληλουχία των άβαφων αγγείων στις παραπάνω τρεις προθήκες, ενώ στην περίοπτη αρ. 22 τοποθετήθηκαν τα αγγεία με αμαυρόχρωμη διακόσμηση σε αντιπροσωπευτικά επίσης σχήματα.

Στην προθήκη αρ. 21 εκτίθενται σε μεγάλη ποικιλία τα χάλκινα κοσμήματα, περιλαίμια και περιδέραια, οκτώσχημες πόρπες, περίοπτα, κουμπιά, ψέλια, καθώς και η ομάδα των τριγωνικών και των κυματοειδών τοξωτών πορπών.